

SZAJBÉLY Mihály

Az Egyetemi Színpad bemutatójáról

Egy nagy művész születésének vagy halálának évfordulója mindig alkalmat ad arra, hogy életművét újra alaposan szemügyre vegyük, s a legújabb szempontok szerinti összképet alakítsuk ki. A tudományos munka persze csak szűkebb körnek szól; mellette a különböző ünnepi műsorok, koszoruzások, megemlékezések jóval hangzatosabban figyelmeztetik a közönséget a nagy eseményre. Ezek egyetlen igazi feladata az lenne, hogy felkeltsék az érdeklődést az életmű iránt. Céljukat azonban a legritkább esetben érik el: unalomba fulladnak, vagy a hamis aktualizálás csapdájába esnek. Visszanézve az 1973-as év Petőfi-megemlékezéseire, pontosan ilyen kép áll össze előttünk. Persze azért volt néhány műsor, amely megmutatta, hogy Petőfit frázisok nélkül is fel lehet idézni, s közöttük talán a Szegedi Egyetemi Színpad "Petőfi-rock" című produkciója áll az első helyen.

Tulajdonképpen a szegedi egyetemisták is a március 15-i forradalommal összeforrt Petőfi-képet idézték fel, akár a többi műsor szereplői. Szinte unalomig ismert beállítás ez: már az általános iskolás ünnepségeken is így hallottunk róla. Miért emelkedik ki mégis produkciójuk az átlagból. Mert felfedezték azt, hogy március 15-én egy folyamat játszódott le, a forradalom születésének folyamata, s nem olyan nap volt ez - mint az összeállítások többsége sugallja - melynek reggelén már mindenki tudta, hogy estére megfordul a világ. Észrevették, hogy erről a folyamatról szól Petőfi naplója, amelyet azonban az állandó töredékes idézéssel annyira elcsépeltek az idők folyamán, hogy a színpadon

Önmagában már nem alkalmas saját mondanivalójának kifejezésére. Viszont sikerült megtalálniuk a nap krónikáját a korabeli hivatalos feljegyzésekben, helytartósági jelentésekben is, amelyek a saját szemszögükből kommentálják az eseményeket. S a kettő összekötésével már a forradalom születésének két oldalról megvilágított folyamatát állíthatták elénk.

A kétféle szöveg közötti különbség önmagában is éles: a napló szépirodalmi nyelvezete írójának célratörő hitét sugározza, míg a hivatalos iratok sokszor érthetetlenül bonyolult, bürokratikus stílusából kihámozható gondolatok a helyzet végzetes félreismeréséről, meg-nem-értéséről tanuskodnak. Paál István rendezése, az egyetemista színjátszók játéka ezt az ellentétet élezte tovább. Petőfi naplójának részletei gitárkísérettel, énekelve szólalnak meg /zeneszerző: Vági László/. A beat ideológusai már többször megfogalmazták, hogy ez a zene a mai fiatalság többnyire határozott cél nélküli lázongását, rossz közérzetét tükrözi; itt viszont, a március 15-i forradalom felidézésénél jellegének megfelelő határozott alapot kapott. A napló mellett songszerűen elhangzó három Petőfi-vers közül kettő - "Dicsőséges nagyurak" és "Nemzeti dal" - a forradalom születésével kapcsolatos, míg a harmadik - "A szabadsághoz" - már a jövőt jelzi. Arra figyelmeztet, hogy alig született meg a szabadság, máris elveszti tisztaságát, azonnal akadnak árulói, megkezdődik a széthuzás, éleződnek a hiúságból fakadó érdekellentétek. A naplót, s a verseket egyaránt kitűnően koreografált, könnyedséget, lendületet sugárzó stilizált mozgások kísérik.

A bürokratikus iratokat viszont nem kíséri zene, helyette furcsa zörejeket, artikulátlan hangokat hallunk, s görcsösen erőlködő, természetellenes mozgások egyvelegét látjuk. E vonal

fejlődése pontosan ellentétes az előbbivel; a forradalmárok eredményeik tudatában egyre magabiztosabbakká válnak, míg a hivatalos szervek egyre kétségbeesettebben próbálkoznak ellenakciókkal. A koreográfia ezt is kifejezi: a műsor elején a forradalmi tömeg a földön fekszik, s a Marseillest dudolja, a befejező részben pedig ellenfeleiket látjuk a földön kinlódva csuszni-mászni. Persze ez csak a két szélső pólus, közben számos átmenet is megvalósul.

A Szegei Egyetemi Színpad egyik központi célkitűzése, hogy a nézőt érzelmi, vagy értelmi alapon a játék cselekvő részesévé tegye. A "Petőfi-rock"-ban sem elégednek meg azzal, hogy eljátsszák a forradalom születését. Kihhasználva a produkció rendkívül szuggesztív voltát, többször is behívják a közönséget a színpadra, s az előadás a nézők és a színészek közös énekével ér véget. Természetesen nem értelmi, hanem érzelmi azonosulásról van itt szó, s ez egyszerre előnye és hátránya is a produkciónak. Előnye, mivel így sokkal természetesebben, gátlástalanabban kapcsolódik be a közönség, mint például másik előadásukba, az értelmi azonosulást követelő "Thermidor" című Fekete Sándor darabban. A forradalom hangulata, terjedése így tökéletesen felidéződik - viszont az érzelmileg azonosult néző nem veszi észre, hogy itt maga is szerepet játszik. A forradalmi tömeg szerepét, amely a tömegpszichózis hatása alatt mindenre képes, de amely a körülmények változásakor azonnal visszahúzódik, megtagadja elveit. Kitűnően fejezi ki ezt a színpad "Örök Elektra" című előadása: amikor a magára maradt Elektra a nézőktől kér segítséget, a dramaturgiából következően sohasem mozdul senki, mindenki érzi, hogy a tömeg, amelyet ő testesít meg, a levert forradalom után nem mozdulhat. Természetesen hiba lenne ennek kifejezését követelni a más jellegű "Petőfi-rock"-tól, csupán a

néző bevonásának két lehetséges útja közötti különbséget, s a felvetődő problémákat akartuk jelezni.

Végülis a "Petőfi-rock" a ma emberéhez szólóan idézi fel Petőfit és március 15-ét. Nem könnyű feladat ez, mivel tény, hogy 1973 Magyarországon nem látványos forradalmi cselekedetekre van szükség. S ezt sokan úgy értelmezik, hogy egyáltalán nincs szükség tettekre, korunk a kisszerű, individuális gondolkodás, életmód kora. Mindenképpen káros szellemi tespedtség ez; ilyen körülmények között felkeltani az érdeklődést az unalmas történelemleckévé vált forradalmi idők iránt mindennél nehezebb. A Szegedi Egyetemi Színpad kiválóan oldotta meg feladatát: példájukból tanulniuk kell mindazoknak, akik elkerülhetetlen sablonfeladatoknak tekintik az ünnepi műsorok összeállítását.